

УДК 351.854(477)

Проблеми та перспективи розвитку публічного управління в сфері науки України у воєнний час

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF SCIENCE IN UKRAINE DURING THE WAR

СИЧЕНКО Віктор – доктор наук з державного управління, професор, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9655-2317>

ВІЛЬХОВА Тетяна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та права, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3087-6532>

SYCHENKO Viktor – doctor of Sciences in public administration, professor, rector, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» Dnipropetrovsk Regional Council, 70, st. Volodymyr Antonovych, Dnipro, 49006, Ukraine

VILKHOVA Tetiana – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Public Administration and Law, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» Dnipropetrovsk Regional Council, 70, st. Volodymyr Antonovych, Dnipro, 49006, Ukraine

DOI

Анотація. У статті розкрито проблеми, з якими стикається публічне управління в сфері науки України під час воєнного стану. Зокрема досліджено проблеми, які пов'язані зі зниженням фінансування наукових досліджень та недостатнім розподілом коштів. Проаналізовано, що нестабільність і недостатня координація управлінських структур, що відповідають за науковий сектор під час воєнних дій призводить до браку чіткої стратегії та відповідних механізмів управління, незрозумілих процедур та конфліктів інтересів. Виявлено, що війна і пов'язані з нею обмеження ускладнюють переміщення вчених та наукової інформації, що може призвести до втрати зв'язку з міжнародною науковою спільнотою і обмежити доступ до новітніх досліджень та обмін ідеями. Воєнні дії на території нашої країни призводять до великого відтоку працездатного населення, в тому числі вчених, у пошуках безпеки та кращих можливостей. Проте, на фоні очевидних проблем нами запропоновано ряд дій щодо перспектив розвитку науки під час воєнного стану. Вони стосуються зміцнення координації та співпраці між різними структурами для забезпечення ефективності наукових досліджень та реалізацію воєнних потреб. Нами доведено, що підвищення рівня управлінської компетентності та професіоналізму в цій сфері є важливим завданням, оскільки війна вимагає швидкого та ефективного прийняття рішень та виконання наукових проєктів. Виявлено, що залучення міжнародних партнерів у спільні проєкти та обмін досвідом може сприяти розвитку наукової бази та використанню новітніх технологій. Рекомендовано звернути увагу на прозорість та відкритість у процесі публічного управління наукою, щоб забезпечити довіру громадськості, ефективно використання ресурсів та запобігти корупції.

Ключові слова: публічне управління, наука, воєнний стан, міжнародне співробітництво, перспективи розвитку, проблеми.

Summary. The article reveals the problems public administration faced in the science field in Ukraine during martial law. In particular, the problems associated with the decrease in the funding of scientific research and the insufficient distribution of funds were investigated. It was analyzed that the instability and lack of coordination of management structures responsible for the scientific sector during hostilities lead to the lack of a clear strategy and appropriate management mechanisms, unclear procedures, and conflicts of interest. War and related restrictions have been found to make it difficult for scientists and scientific information to move, which can lead to a loss of contact with the international scientific community and limit access to the latest research and the exchange of ideas. Military actions on the territory of our country lead to a large outflow of the able-bodied population, including scientists, in search of safety and better opportunities. However, against the background of obvious problems, we proposed several actions regarding the prospects for the development of science during martial law. They relate to strengthening coordination and cooperation between various structures to ensure the effectiveness of scientific research and the implementation of military needs. We have proven that increasing the level of managerial competence and professionalism in this area is an important task since war requires quick and effective decision-making and the implementation of scientific projects. It was found that the involvement of international partners in joint projects and the exchange of experience

can contribute to developing the scientific base and using the latest technologies. It is recommended to pay attention to transparency and openness in the process of public management of science to ensure public trust, efficient use of resources and prevent corruption.

Key words: *public administration, science, martial law, international cooperation, development prospects, problems.*

Вступ. Україна, як багатовекторна держава, намагається забезпечити стале та ефективне функціонування сфери науки навіть у складних умовах воєнного часу. Війна ставить перед українським суспільством низку складних викликів, але наука виступає невід'ємною складовою вирішення цих проблем. Перед нами виникає важлива задача – проаналізувати проблеми, з якими зіштовхнулася система публічного управління в сфері науки України під час повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої країни, а також розглянути перспективи розвитку цієї сфери навіть у нелегкий період.

У цій статті ми висвітлюємо ключові аспекти та фактори, що вплинули на публічне управління в науковій галузі, а також виявляємо шляхи подальшого розвитку, спрямовані на забезпечення стабільності та прогресу української науки під час воєнного періоду. Зрозуміння цих проблем і перспектив може допомогти нам знайти ефективні рішення та вирішити завдання, поставлені перед нашою країною у складні часи.

Аналіз останніх досліджень. Питанням, які пов'язані з удосконаленням механізмів розвитку публічного управління в Україні, приділяється велика увага науковців протягом тривалого часу. Теоретико-методологічні аспекти удосконалення публічного управління досліджували вітчизняні дослідники Ю. Бажал, В. Базилевич, В. Гесць, В. Луговий, О. Оболенський, Ю. Пахомов, І. Розпутенко, В. Токарева, А. Чухно тощо.

Ефективності публічного управління в різних галузях економіки держави присвячені праці О. Амоші, О. Власюка, В. Гришка, Е. Лібанової, І. Михасюка, В. Новицького, П. Саблука, А. Філіпенка, С. Чистова та інших вчених.

Разом з тим, малодослідженими залишаються питання, пов'язані з вивченням впливу сучасних військових дій на управління розвитком наукової діяльності в Україні.

Мета статті полягає у вивченні та аналізі проблем, з якими стикається публічне управління в сфері науки України під час воєнного стану, а також у визначенні перспектив розвитку цієї сфери.

Виклад основного матеріалу. На основі останніх досліджень стосовно проблем та перспектив розвитку публічного управління в сфері науки у воєнний час можна виділити кілька ключових аспектів.

По-перше, дослідники акцентують увагу на проблемах, пов'язаних зі зниженням фінансування наукових досліджень та недостатнім розподілом коштів. Воєнний період зазвичай вимагає збільшення видатків на оборону та безпеку країни, що може призвести до обмежень у фінансуванні наукових проєктів та інфраструктури. За даними Міністерства фінансів України бюджет на оборону країни у 2023 році удвічі більший за 2022 рік та становить 850 млрд грн. [3]. Це серйозно впливає на розвиток науково-дослідних установ та

мобілізацію талановитих науковців. Недостатнє фінансування гальмує розвиток наукових досліджень та інновацій, обмежує можливості участі вчених у міжнародних конференціях та співпрацю з колегами з-за кордону.

По-друге, дослідження вказують на нестабільність і недостатню координацію управлінських структур, що відповідають за науковий сектор під час воєнного стану. Наявність ефективної та прозорої системи публічного управління є ключовим фактором для забезпечення розвитку науки в умовах кризи. Однак, брак чіткої стратегії та відповідних механізмів призводить до недостатньої спроможності управління, незрозумілих процедур та конфліктів інтересів.

Варто звернути увагу і на проблеми, які стосуються мобільності наукової спільноти. Війна і пов'язані з нею обмеження ускладнюють переміщення вчених та наукової інформації, що може призвести до втрати зв'язку з міжнародною науковою спільнотою і обмежити доступ до новітніх досліджень та обмін ідеями.

Воєнні дії на території нашої країни призводять до великого відтоку працездатного населення, в тому числі вчених, у пошуках безпеки та кращих можливостей. Значна частина наукових установ непридатна до функціонування. За даними Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення «Наукова інфраструктура також зазнала втрат, за попередніми підрахунками, знищено, пошкоджено та вилучено на потреби Збройних Сил України 117 об'єктів рухомого та нерухомого майна 34-х інститутів та інших закладів НАН України. Попередня загальна оцінка втрат, лише за науковими закладами НАНУ, складає \$7,8 млн. [4]. Це також призводить до втрати наукового потенціалу. Крім того, велика кількість науковців перепризначена на виконання оборонних завдань, що перевело їх наукову роботу на другий план.

Держава повинна робити все можливе для того, щоб незважаючи на воєнні дії безперервно відбувався освітній процес та наукові дослідження. В жодному разі не можна допустити «відтік мізків» за кордон у військовий час. Приймаючи «правильні» управлінські рішення щодо підтримки своїх працівників у цей важкий час, керівники усіх ланок освітньої галузі зможуть зробити головне – підтримати, зберегти та повернути своїх співробітників [6, с. 240].

У воєнний час публічне управління в сфері науки України набуває особливого значення, оскільки наукова сфера відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки та ефективного функціонування воєнних структур. Деякі з перспектив розвитку публічного управління цій сфері можуть включати:

1. Зміцнення координації та співпраці. Уряд повинен підтримувати тісну взаємодію між науковими установами, військовими організаціями та урядовими

структурами. Це забезпечить обмін інформацією, координацію досліджень і ресурсів, а також сприятиме розробці та впровадженню нових технологій і інновацій у військову сферу.

Як зазначає Миколок А.В. «Позитивний вплив на сучасне функціонування публічного управління в Україні здійснили і проведені раніше децентралізаційні процеси, які забезпечують розширення повноважень і відповідальності органів місцевого самоврядування, надали громадам можливість самостійно вирішувати свої проблеми і контролювати якість наданих публічних послуг» [5, с. 48].

Білоус А.О. вважає, що «Ефективна взаємодія всіх учасників цифрової трансформації – державних та муніципальних органів влади, бізнесу, наукових та освітніх установ, структур громадянського суспільства – передбачає взаємовигідне співробітництво на регіональному та міжрегіональному рівнях у процесах обміну досвідом із освоєння нових знань та впровадження інноваційних цифрових технологій; застосування релевантних рішень, здатних забезпечити ефективність та прозорість системи публічного управління, особливо у воєнний час» [1, с. 25].

2. Підвищення кваліфікації та професіоналізму. Важливо надати пріоритетну увагу підвищенню рівня управлінської компетентності у сфері науки. Цього можна досягти шляхом організації тренінгів, семінарів та програм підвищення кваліфікації для керівників та фахівців у сфері наукових досліджень. Особлива увага повинна бути приділена питанням управління науковими проектами, законодавства та фінансування наукових досліджень у воєнних умовах.

3. Розширення міжнародного співробітництва. Україна має активно розвивати співпрацю з міжнародними партнерами в галузі науки та оборони. Це відкриває можливості для обміну досвідом, технологіями та знаннями, а також для спільних наукових проєктів. Таке співробітництво сприятиме інтеграції України в світовий науковий та оборонний простір, а також підвищить престиж науково-дослідних установ країни.

4. Прозорість та відкритість. Важливо забезпечити прозорість у прийнятті рішень та виконанні програм управління науково-дослідною сферою. Це може включати відкриті конкурси наукових проєктів, публічне обговорення пріоритетів та стратегій управління, а також доступ до інформації про фінансування та результати досліджень.

Держава може забезпечити стабільність та прогрес української науки під час воєнного періоду шляхом впровадження наступних заходів:

– забезпечення безпеки та фінансової підтримки наукових установ, задля їх функціонування та продовження досліджень навіть у складних умовах воєнного конфлікту;

– активізація співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями, для забезпечення обміну інформацією, технологіями та ресурсами, що дозволить українським науковцям залишатися на передових позиціях у своїх галузях та залучати зовнішню експертизу;

– створення програм та стипендій для молодих науковців, для забезпечення їх навчання та дослідження у складних умовах воєнного конфлікту, що допоможе залучити талановиту молодь до наукової сфери та зберегти науковий потенціал країни;

– запровадження інноваційних технологій, які можуть покращити якість життя громадян та забезпечити національну безпеку, зокрема, розробку нових ліків, технологій енергозбереження, кібербезпеки тощо;

– сприяння співпраці між науковими установами та приватним сектором, для забезпечення фінансової підтримки та комерціалізації наукових розробок, що допоможе залучити додаткові ресурси та стимулювати інноваційну діяльність;

– забезпечення фінансової підтримки освітніх закладів, що допоможе зберегти науковий потенціал країни та залучити нових талантів до наукової сфери;

– збереження і популяризація національної науки через проведення конференцій, семінарів, виставок, що допоможе залучити увагу громадськості до досягнень українських науковців та підтримати їхню роботу.

Ці перспективи спрямовані на покращення ефективності управління науковою сферою в умовах війни, забезпечення потреб національної оборони та сприяння розвитку національної науки в Україні.

Висновки. Зробивши аналіз проблем та перспектив розвитку публічного управління в сфері науки України у воєнний час, можна зробити наступні висновки:

1. Війна дуже ускладнила розвиток науки в Україні. Публічне управління в даній сфері стикається зі складними викликами, які пов'язані з нестабільним політичним та безпековим середовищем. Однак, важливо відзначити, що навіть в таких умовах вчені продовжують працювати та здійснювати важливі дослідження для розвитку країни. Деякі з них фокусуються на проблемах, пов'язаних з війною, таких як розробка нових технологій безпеки або медичних рішень для ветеранів.

2. Координація та співпраця між різними структурами вимагає покращення, щоб забезпечити ефективність наукових досліджень та реалізацію воєнних потреб.

3. Підвищення рівня управлінської компетентності та професіоналізму в цій сфері є важливим завданням, оскільки війна вимагає швидкого та ефективного прийняття рішень та виконання наукових проєктів.

4. Залучення міжнародних партнерів у спільні проєкти та обмін досвідом може сприяти розвитку наукової бази та використанню новітніх технологій.

5. Прозорість та відкритість у процесі публічного управління наукою є важливим, щоб забезпечити довіру громадськості, ефективне використання ресурсів та запобігти корупції.

Уряд та відповідні організації повинні працювати над подоланням проблем і забезпеченням перспективного розвитку публічного управління в сфері науки України під час війни.

Список використаних джерел

1. Білоус А. О. Проблеми та перспективи реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу. *Таврійський науковий вісник. Сер. Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 3. С. 23-29.
2. Борщевський В. В., Василюк О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне панування та механізми розвитку. *Держава та регіони. Сер. Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 2 (76). С. 30-35.
3. Бюджет 2023 року. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (дата звернення: 07.06.2023).
4. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf (дата звернення: 07.06.2023).
5. Миколіук А. В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 29. С. 45-48.
6. Сиченко В. В., Вільхова Т. В. Як зберегти науково-педагогічні та педагогічні кадри під час воєнного стану в Україні. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 15-28 квіт. 2022 р. Київ: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 238-240.

Reference

1. Bilous A. O. (2022). Problemy ta perspektyvy reformuvannya systemy publichnoho upravlinnia v umovakh voiennoho chasu [Problems and prospects of reforming the public administration system in wartime conditions]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Ser. Publichne upravlinnia ta administruvannya*. № 3. 23-29, [in Ukrainian].
2. Borshchevskiy V. V., Vasylytsia O. B., Matvieiev Ye. E. (2022). Publichne upravlinnia v umovakh voiennoho stanu: instytutsiini transformatsii, stratehichne panuvannya ta mekhanizmy rozvytku [Public administration under martial law: institutional transformations, strategic dominance and development mechanisms]. *Derzhava ta rehiony. Ser. Publichne upravlinnia ta administruvannya*. № 2 (76). 30-35, [in Ukrainian].
3. Biudzheth 2023 roku [Budget of 2023]. Ministerstvo finansiv Ukrainy: veb-sait. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (accessed: 07.06.2023) [in Ukrainian].
4. Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy za rik vid pochatku povnomasshtabnoho vtorhnnennia [Report on the direct damage to the infrastructure from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine a year after the start of the full-scale invasion]: veb-sait. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf (accessed: 07.06.2023) [in Ukrainian].
5. Mykoliuk A. V. (2022). Publichne upravlinnia v umovakh viiskovoho stanu: pytannia efektyvnosti [Public administration under martial law: the question of efficiency]. *Publichne upravlinnia i administruvannya v Ukraini*. Vyp. 29. 45-48, [in Ukrainian].
6. Sychenko V. V., Vilkhova T. V. (2022). Yak zberehty naukovo-pedahohichni ta pedahohichni kadry pid chas voiennoho stanu v Ukraini [How to preserve scientific and pedagogical staff during martial law in Ukraine]. *Publichne upravlinnia ta administruvannya v umovakh viiny i v postvoiennyi period v Ukraini: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., 15-28 kvit. 2022 r. Kyiv: DZVO «UMO» NAPN Ukrainy*, 238-240, [in Ukrainian].